

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק

פרשת

בא

ה'תש"פ

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**

לעומקו של מקרא פר' בא

בפרשת מסעי, [במדבר לג,ד'] ומצַרִים
מִקְבָּרִים אֶת אֲשֶׁר הִכָּה ה' בָּהֶם כָּל-
בְּכוֹר וּבִאֲלֵהֶיֶם עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים.

בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ. על דרך האמונה,
התכוון כדרך שאומרים **בֹּא** יחד אתי.
נלך יחדיו. שלא יחשוש שמא יהרגנו.
והם ראשי תיבות של **בי אדוני**.
שפשטו הוא בבקשה ריבוני. ומדרשו
הוא **שאדוני הוא בי**. ויחד אתי הולך
עמי לכל מקום.

לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְנִי אֱלֹהִים. באומרם
אֱלֹהִים ירמוז, לתשע המכות שהן **הכנה**
למכת בכורות. שכן **אֱלֹהִים** בגימטריה
קטנה **תשע**. לכן אמר **אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ,**
היינו **תשע** ועוד אחת שהיא **בְּקִרְבּוֹ** והיא
מכת בכורות כנ"ל.

כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת-לְבִי וְאֶת-לֵב
עַבְדִּי. (י, א')

יש לשאול, מדוע הדגיש הכתוב
לומר **כִּי אֲנִי**, והרי יכול לומר **וְאֲנִי**.
ומה תלמוד לומר **כִּי**.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ
כִּי-אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת-לְבִי וְאֶת-לֵב
עַבְדִּי לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְנִי אֱלֹהִים
בְּקִרְבּוֹ (י, א')

בֹּא אֶל-פְּרַעֲהַ.

מביא בעל הטורים שבמלה **בֹּא**
רמז לו **ג' מכות**, שהן מנין **בֹּא**.

ולעומקו של מקרא יש לומר שגם
בסיפא דקרא, **לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְנִי אֱלֹהִים**
בְּקִרְבּוֹ ירמוז על ג' המכות
האחרונות.

כיצד: באומרם **שְׁתִּי ירמוז על שְׁתִּי**
המכות הראשונות בפרשה, ארבה
וחשך, על דרך אל תקרי. אל תקרי
שְׁתִּי אלא **שְׁתִּי**.

ובאמרו **בְּקִרְבּוֹ ירמוז על מכת**
בכורות, שיש בה מכת מות ככתוב
וּנְבָקָה רִיחַ מִצְרַיִם בְּקִרְבּוֹ. (ישעיהו,
יט,ג'). **וּנְבָקָה** פ' תתרוקן מן הגוף.
והיינו רוח המצרים תתרוקן מגופם והוא
מכת בכורות.

וכן ירמוז אמרו **בְּקִרְבּוֹ על מכת**
בכורות, גם על דרך אל תקרי. אל
תקרי **בְּקִרְבּוֹ** אלא **בְּקִרְבּוֹ**. ככתוב

לעומקו של מקרא פר' בא

להדגשת יתר כי אֲנִי הוא המכביד ולא הוא.

ועוד על דרך הצח, יודגש ע"י הגרשיים, ב אֲנִי, כביכול אומר הקב"ה למשה ואהרן, כי מה שאמרתי לכם בסוף פרשת שמות וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֲתָה תֵרְאֶה אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה לְפָרְעֹה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרְשֶׁם מֵאֶרֶץ, דעו לכם מי הוא המגרש. כי אֲנִי הוא המגרש. לכן מוטעם אֲנִי בגרשיים.

ועל פי זה יובן גם פסוק יא, וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֶת פְּנֵי פָרְעֹה. **פירש רש"י** הרי זה לשון קצר ולא **פירש מי המגרש**. וזה בדרך הפשט. אך לעומקו של מקרא, כנ"ל, מבואר על נכון מי הוא המגרש. כביכול אומר הקב"ה אֲנִי הוא המגרש. שכן מוטעם אֲנִי בגרשיים, והרבה שלוחים למקום.

וליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא. שכן אמר לקמן, גֵּרֶשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה. (יא,א) באמרו **פעמים** גֵּרֶשׁ יִגְרַשׁ ירמוז הכתוב על

ויש לומר כי יש ב פי הוראה של אפילו. כמו שנאמר ביעקב שָׁפַל את ידיו כי מנשה הבכור. אפילו שמנשה הבכור. (בראשית, מח, יד'). **כן כאן** נקט הכתוב לשון אפילו.

וכאמרו, בָּא אֶל-פָּרְעֹה אפילו שאני הוא שמכביד את לבו, ונראה כביכול שביאתכם לפרעה לשוא היא, עם כל זאת בָּא אֶל-פָּרְעֹה ואין ביאתכם אליו לשוא, שהרי מטרת ההכבדה היא לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּנִי אֵלָה בְּקִרְבּוֹ.

ויש לומר עוד על דרך הפשט, שלא יחששו משה ואהרן מלבוא אל פרעה. פי לא מרצונו של פרעה ולא מרצון עבדיו הם מכבידים לבם, אלא אני הוא ששללתי את בחירתו. ולכן ברצוני אכביד וברצוני אקל כובדו. כי בידי נפש כל חי, וכחומר ביד היוצר.

ולפירוש זה תהיה המלה פי בהוראה של מְשׁוּם, בגלל, וההדגשה בפסוק תהיה על ה אני. פי אֲנִי הַכְּבִדְתִּי אֶת-לְבֹר וְאֶת-לֵב עֲבָדָיו וכו'. ואשר על כן אין לכם מה לחשוש. ולתפארת הקריאה נאמר אֲנִי בטעם גרשיים,

לעומקו של מקרא פר' בא

את אשר התעללתי במצרים (י, ב')
התעללתי פירש רש"י שיחקתי. ויש
ליתן טעם

א. מדוע נקט הכתוב לשון התעללתי,
ולא שיחקתי כפירוש רש"י.

ב. מדוע יסופר המשחק דווקא לבנך
ולבן בנד, ולא על לבבך לעצמו
כשאר המצוות.

ג. מה הוא המשחק שנקט רש"י
בלשונו.

ויש לומר כי כלל גדול נקטה כאן
התורה בחינוך הבנים. שיש להחדיר
את האמונה ללב התינוקות בדרך
ציורית ובדרך של חוויה כמשחק.
ואשר על כן נקט דווקא לשון
התעללתי, שהוא מלשון עולל ותינוק.

ויש עוד להבין מה הוא המשחק
שפירש רש"י.

ובשימת לב בעשר המכות יש
להבחין בדרך מיוחדת שנקט הקב"ה
כלפי המצרים. מצד אחד, המכות
באו כסדר של טכסיסי מלחמות מלכים
כדוגמת בשר ודם, כמובא במדרש
תנחומא, ובפירוש רש"י (ח, יז').

הטעם גרשיים מעל המלה אָנִי.
וכאמרו: גָּרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה ע"י פרעה,
רק כאשר יִגָּרַשׁ על ידי ה'.

ועוד על דרך הרמז והסוד יאמר,
כי אָנִי יורה על שם קדוש מע"ב
שמות, והוא תחת ממשלת אלהי"ם
הוא גילוי אלקות בטבע, ואע"פ
שנראה לעין כל כביכול שפרעה
מעצמו מכביד את לבו, כבדרך
הטבע, דעו כי אני הוא המכביד, על
ידי השם הק' אני. וכדאמר ר' יהודה
[סוכה פרק ד משנה ה] אני והו
הושיעה נא.

יש ליתן טעם מדוע אמר למען שתי
ולא אמר למען שימי. ויש לומר שנקט
לשון מדה כנגד מדה. שבפרעה נאמר
ולא שַׁת לבו (ז, כג) והוא ביטוי יותר
חזק מלא שם לבו. כי לא שַׁת הוא
בזלזול והתרסה, לכן אמר לו גם
בחזקה, מדה כנגד מדה, למען שתי.
וכאמרו: אתה לא שַׁת לבך לאותותי,
תיקיים בך למען שתי אותותי.

לעומקו של מקרא פר' בא

הרי שבמשחק זה, משתנים חילות הצבא מגדול לקטן, מענק לזעיר, מרואה לאינו נראה, מצועק לשותק, ומצבע לצבע.

ואשר על כן, אמר הכתוב וּלְמַעַן תִּסְפָּר. מאי וּלְמַעַן. שכל המשחק הזה עשיתי, למען יכנסו סיפורי ההשגחה באזני בנך ובן בנך בדרך של ציור וחוויה. כי כן דרך העולללים, להבין במשחקים. לכן נאמר אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם.

ועל דרך הרמז ירמזון אלין מְלֵאָה לדברי חז"ל במסכת ע"ז (ג:) שהקב"ה משחק על עובדי כוכבים וכהסבר המהרש"א שם שמשחק (מפעיל) את ישראל לשחוק עליהם והיינו שמזכה אותנו במצוה נוספת של ליצנותא דע"ז, וזה אומרו וּלְמַעַן תִּסְפָּר באזני בנך ובן בנך אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם.

וְאֵת-אֶתְתִּי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָּם (י"ב)
בדרך הפשט, ידבר על האותות הן המכות אשר שָׁם במצרים.
ולעומקו של מקרא ידבר גם על האותות אשר בד בבד שָׁם גם בבני ישראל.

אך מצד שני, כל מכה מפתיעה מחברתה ואין לכאורה סדר הגיוני באופן המכה ובצורתה.

ואשר על כן זה הוא המשחק:
יש מהן כמרחבי ים כדם בְּיַאזְרִים,
יש מהן מִתְרַבּוֹת עם כל הכאה וצועקות כצפרדעים,
יש מהן קטנות מעדשה ושותקות, כמו הפֶּגֶם
יש מהן בריות ענק כאריות ופילים המעורבבים עם יצורים קטנים כעקרבים, כערוב
יש מהן בלתי נראות כלל בְּדָבָר הממית בהמות וְכִשְׁחִין הגורם סבל לאדם,
ויש מהן גדולות כענקים וככדות כאבני הברד,
ויש מהן יצורים מעופפים ורבים כארבה, הַמְּכַלִּים את כל עשב הארץ.

וגם בארבה עצמו יש משחק צבעים. שלפני בוא הארבה היו כרי הדשא ירוקים, ולאחר העלמו הותיר אחריו את כרי הדשא חומים מאין ירוק. ולכן נאמר בארבה וּתְהַשֵּׁן הָאָרֶץ (פס' טו'), שבזמן החשיכה השתנו כל פני תבל מירוק לחום. ולאחר המראות הנפלאים האלה מכת השך ואפילה, ואין רואה ואין יוצא ואין בא. ולאחר אותות אלה בגופם, באה מכת מות בנפשותם.

לעומקו של מקרא פר' בא

אות הברית אשר חתמת בבשרם,
בבשרם היינו כם.

ואות התפילין כדאמרו בגמרא ברכות
ו עמ' א' וראו כל עמי הארץ כי שם
י"י נקרא עליך (דברים כח-י) וגו'
ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו
תפילין שבראש, בראשם היינו כם.

וליכא מילתא דלא רמיזא
באורייתא. שכן נרמזו ג' מצוות הללו
שנאמר בהם אות, בג' המכות שנזכרו
בפרשה. שבת נרמזה בארבה, תפילין
במכת החשך, וברית המילה במכת
הבכורות. כיצד:

במכת הארבה מצינו שהארבה נח
ביום השבת, וכפי שמביאו בעל
הטורים בגזירה שוה וינח וינח, וינח
הארבה וינח ביום השביעי.

במכת החשך, היה לכל בני ישראל
אור במושבותם, ואור היינו אור
אורייתא, כנאמר בתפילין לקמן,
(יג, ט) וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן
בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ
וגו'.

וכאמרו, אותן האותות שהן עשרת
המכות, למצרים הם חינוך ליראת
העונש, ולישראל הם חינוך ליראת
הרוממות. שהיו בני ישראל מתפעלים
מגודל ההשגחה אשר ראו עיניהם
כאשר יפלה ה' בין המצרים לבינם.

או פלף לדרך זו:

אתתי, הן האותות המיוחדות לי, והן
ג' מצוות שנאמר בהם אות והם
שבת, ברית תפילין. ר"ת
שב"ת. ואמר אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָּם, בבני
ישראל. ובזכות מה שמתי אותם כם,
שמסרו נפשם עליהם.

וכן על דרך הצה והרמז, יאמר,
ב"ם ראשי תיבות ב' מעידים. ואשר
על כן תמיד יעידו שנים מהם על
האדם מישראל. בשבת ברית מילה
ושבת, ובחול ברית מילה ותפילין.
ונרמזו בפסוק. וְאֶת-אֶתְתִּי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי
בָּם.

עוד ירמוז הכתוב, שבכל הג' אותות
האלו שיד לומר בהם את המלה בָּם:
אות השבת, "וינוחו כם ישראל
מקדשי שמך".

לעומקו של מקרא פר' בא

שרשי השמות להרמ"ז שבשם לוו
יצאנו ממצרים.

ועוד על דרך הצח, באומרו **אתי**
יכוון לאותיות התורה. ועל דרך "אל
תקרי". אל תקרי **אתי** אלא **אותיותי**.
ובאומרו **אשר שמתי בם** יכוון
לישראל. ככתוב **ועתה פתבו לכם את**
השירה הזאת ולמדו את בני ישראל
שימה בפייהם. והיינו **אותיותי אשר**
שמתי בם.

וכאומרו, **אתי אשר-שמתי בם**.
במצרים, הם מכה **אותיותי אשר-שמתי**
בם, בישראל.

ולעומקו של מקרא יש לומר, בעוד
שבמצרים הכה אותם בשם **מ"ב**, הרי
על הים הכה אותם בשם **ע"ב**, היוצא
מן הפסוקים ויסע ויבא ויט בפרשת
בשלח, ע"ש. ולכן כתב **ואת-אתי**
אשר-שמתי בם. שהמלה **ואת** באה
לרבות שהכה את המצרים **על הים**
בשם **ע"ב**.

במכת הבכורות, מצינו **שנימולו**
באותו הלילה של מכת בכורות, והיינו
אות הברית. **וכפירוש רש"י** פרק יב,
פס' ו' ולא היו בידם מצות להתעסק
בהם כדי שיגאלו, שנאמר ואת ערום
ועריה (שם ז.). **ונתן להם שתי מצות**,
דם פסח ודם מילה שמלו באותו
הלילה.

ועוד על דרך הרמז והסוד, באומרו
ואת-אתי אשר-שמתי ב"ם, ירמוז
לשם מ"ב הק', היוצא מתוך **מ"ב**
אותיות ראשונות של התורה, בחילוף
אותיות, **מבראשית ועד ב' של ובהו**:
אב"ג ית"ן, קר"ע שט"ן, נג"ד יכ"ש,
בט"ר צת"ג, חק"ב טנ"ע, יג"ל פז"ק,
שק"ו צי"ת. ואשר על זה יסד ר'
נחוניא בן הקנה את תפילתו **אנא בכח**.

ובשם הזה הפך הקב"ה את המצרים.
ואשר על כן נשתוו עשר המכות
לעשרה מאמרות של מעשה בראשית.
ולכן אמר **בא** אל פרעה. **בא** ראשי
תיבות למפרע, **אנא בכח**.

ועוד יש לומר, **ב"ם** בגימטרי' לוו.
הוא שם משמות ע"ב. ומובא בספר

לעומקו של מקרא פר' בא

שְׁהֵבִיא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְוֹת
בַּיּוֹם, שְׁנַאמֵר (שמות ח, טו): וַיֹּאמְרוּ
הַתַּרְטֻמִּים אֶל פְּרָעָה [במכת הכינים]
אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הִיא, וְעַל הַיָּם מֵהוּ
אוֹמֵר (שמות יד, לא): וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת
הַיָּד הַגְּדֹלָה, כִּמְהָ לָקוּ בְּאֲצַבֵּעַ עֶשֶׂר
מִכּוֹת, חָשַׁב חֲמֹשֶׁה אֲצַבָּעוֹת לְשִׁבְד
הַגְּדֹלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד עֶשֶׂר מִכּוֹת,
הֲרִי חֲמִשִּׁים.

עד כאן המדרש. ומעתה, נוכל
לקיים גַּל עֵינֵינוּ וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת
מִתּוֹרַתְךָ (תהל' קיט, יח):

בארץ מצרים לקו בשם הק' מ"ב
והם מ"ב שמות של "אנא בכח", והם
כנגד אצבע. ועל הים לקו פי חמש
כנגד היד הגדלה שהם מ"ב כפול 5
והיינו 210. ובתוספת 6 שמות הק' של
בשכמל"ו, הם רי"ו, שהם ע"ב כפול
שלש שיטות. (216).

ועל דרך הרמז והצח, הם הם דברי
יעקב אבינו לבניו: רד"ו שמה. אל
תחששו, כי שמה יופיע הקב"ה על הים
ברד"ו שמות להצילכם. שהם 210
ועוד 6 של מנין האותיות ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד, וכן מנין 6
אותיות של רד"ו שמ"ה.

ומכיון שג' שיטות יש בשמות ע"ב
היוצאים מג' פסוקים ויסע ויבא ויט
שבפרשת בשלח (פרק י"ד פס'
יט, כ, כא') וכמבואר באריכות בלעומקו
של מקרא בפרשת בשלח, יוצא
איפוא שעל הים הכה את המצרים ב
216 שמות הקדש, שהם ע"ב כפול
שלש. והם פי 5 מאשר שם מ"ב
שהכה אותם בארץ מצרים.

והרי הוא החשבון: 42 כפול 5 הריהם
210, ובתוספת 6 שמות הק' של ברוך
שם כבוד מלכותו לעולם ועד הם יחד
רי"ו, (216), שהם ע"ב כפול שלש.
והשם הק' בשכמל"ו הנ"ל אינו נכפל,
שהרי הוא כנגד יחיד ומיוחד בעל
הכוחות כולם.

והרי הם הם הדברים שאמרו חז"ל
במדרש רבה ובהגדה של פסח:
שבמצרים לקו כנגד אצבע אלקים,
ועל הים לקו כפול 5 כנגד היד החזקה
שהיא כנגד חמש פעמים אצבע. וזה
לשון המדרש:

כאשר אמר פרעה מי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמֵּעַ
בְּקִלְוִי. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְשָׁע
מִי ה' אֲמַרְתָּ, בְּמִ"י אֲתָה לּוֹקֵה, מִי
אֲרַבְעִים, י' עֶשְׂרֵה, הֵם חֲמִשִּׁים מִכּוֹת

לעומקו של מקרא פר' בא

שימשו ליראם יראת הרוממות, ובהתגלות ההשגחה בעשרת המכות התרוממו ורוממו לא-ל יושב תהילות ישראל.

ואשר על כן אמר **נְאֻם-אֱתָי אֲשֶׁר-שְׁמָתִי בָּם. בָּם בּמִצְרַיִם. בָּם בּמִיּוּדַעִי. בָּם בּמִצְרַיִם** אותות של יראה תתאה, **בָּם בּמִיּוּדַעִי** אותות יראת הרוממות.

ועוד על דרך הרמז, באומרו **נְאֻם-אֱתָי אֲשֶׁר-שְׁמָתִי בָּם**, ירמוז לעשר הספירות הק' שהם אותותיו של הקב"ה בהשתלשלות ההוי"ה. ועל כן נתן עשר מכות השייכות אליהן. **ואשר על כן** קראן **אֱתָי** ולא אותות סתם. לומר שאלו הן האותות שלו. האותות של הקב"ה, בהם הוא מנהיג את עולמו. ואשר על כן יבוארו

**ג' המכות שבפרשתנו כהמשך
עשר המכות על פי עשר
הספירות הק'**

בפרשת וארא הוקדם לומר כי יש כמה שיטות בביאור עשר המכות על

ועוד על דרך הצח, 216 שמות של ע"ב כפול 3 הוא מנין של **ורד"ו**, ככתוב **וְרָדוּ בְּדַגַּת הַיָּם**. (בראשית א, כח). ויכוון לדברי ריש לקיש [ברכות ט:] על הפסוק **וַיִּנְצְלוּ אֶת-מִצְרַיִם**: [שמותיב, לו'] **עשאוה כמצולה שאין בה דגים. והיינו ורדו בְּדַגַּת הַיָּם**, במנין של ורד"ו שמות הקדש של ע"ב שהתגלו על הים.

ועוד, על דרך היראה. באומרו **נְאֻם-אֱתָי** ירמוז הכתוב לשני סוגי יראות. יראה תתאה, שהיא יראה תחתונה והיא פחד העונש, **ולעומתה לישראל יראה עילאה**, היא יראת הרוממות, מפחד יושב תהילות, כיראת הרוממות של משה רבנו בסנה, שנאמר בו כי ירא מהביט אל האלהים. שמא יפגע כביכול ילוד אשה בכבוד השכינה. **ואף מלאכי רום מעלה**, חיל ורעדה יאחזון לומר הנה יום הדין כי לא יזכו לפניך בדין.

ואשר על כן שימשו המכות לירא בהם את הבריות. **למצרים ליראם יראה תתאה**, שמא יפגעם בעשר המכות, עד שישלחום, **ולישאל**

לעומקו של מקרא פר' בא

על לשונה. והתקיים בו גל עיני בל"ג בעומר ואף שהוא יום של הוד שבהוד על פי ספירת העומר.

ואשר על כן נבחר הארבה להיות מכתו מן הג' מכות אחרונות, שהן כנגד הוד יסוד מלכות. שעל ידי הארבה התגלתה מלכות ה' בארץ. זה שנאמר בארבה (י'ה) וְכִסְּהָ אֶת-עֵינֵי הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאֹת אֶת-הָאָרֶץ. ועוד נאמר בארבה (י'ד) הִנְנִי מֵבִיא מִתֵּר אֲרֶבֶה בְּגִבְלָהּ.

והוינו בה, מאי בְּגִבְלָהּ, אלא מדה כנגד מדה יש כאן. שאתה פרעה מתנהג ללא גבולות כלל, ולכן יבוא הארבה ויטשטש את גבולותיך.

וכנגד מה שיטשטש הארבה את גבול מצרים הרי במדה זו יקבץ נידחי ישראל ויתקיים בנו ושבו בנים לגבולם.

וַיִּהְיֶה ה' רֵוֵת-בָּם תִּזְקֹק מְאֹד וַיִּשְׂא אֶת-הָאָרֶבֶה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לָא נִשְׂאָר אֲרֶבֶה אַחַד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם.

פי עשר הספירות הק'. ולעיל בפרשת וארא, נקטנו בשיטה א' מלמעלה למטה, כלומר מן הכתר ועד המלכות, לפיה המכות יורדות ומשתלשלות כהספירות הק' ממכת דם שבכתר, ועד מכת בכורות שבמלכות. היא שיטת הבית יוסף כמובא במגיד מישרים. כזה:

כתר-דם

חכמה-צפרדע בינה-כנים

חסד-ערב גבורה-דבר

תפארת-שחין

נצה-ברד הוד-ארבה

יסוד-חשך

מלכות-מכת בכורות

ולשיטה זו עדיין נותר לבאר הג' מכות שבפרשתנו, ארבה חשך ומכת בכורות כהמשך לפרשת וארא.

ארבה. כנגד ספירת ההוד.

והוא כנגד אהרן הכהן שנאמר בו וראך ושמח בלבו. שאף על פי שמדת ההוד היא ממדת הדין והגבורה, מתמתקתים הדינים שבהוד על ידי שמחת הלב. ועל ידי שמחת הלב יכול היה רשב"י לטפס במעלות גילויי הזהר הק', מעל הדינים והגבורות, לגלות את סודות תורת חסד

לעומקו של מקרא פר' בא

וכן בברכת מוזדים, שם יִקְבֵּץ המתפלל את כל הודאותיו לפני בורא עולם, ונרמז במדת ההוד לשון הודי'ה.

ועוד יש לומר לניקוד מדת ההוד בקִבֵּץ, שבמדת ההוד נקבצו ובאו כל השבע מידות בהשתלשלות ההויה, מן הכתר ועד הנצח, ומן ההוד ירד השפע ליסוד ולמלכות. ובהשלם עשר המכות תתגלה מלכות השם בארץ.

חשך. כנגד ספירת היסוד.
וַיֵּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה נִטָּה קִדְּךָ עַל-
הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל-אֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ.

וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ. ומובא במהר"ל בספר גבורות ה' ששונה היה חשך זה מכל חשך שעל פני תבל, כי חשך זה איננו העדר האור. אלא הוא בריה בפני עצמה, שיש בה ממש. ולכן נאמר וַיִּמַּשׁ חשך. מלשון ממשות.

ואשר על כן לא יכלו המצרים לקום ממקומם כי סגר עליהם המחשך.

וַיִּחַזַק ה' אֶת-לֵב פְּרַעֲה וְלֹא שָׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. (י, ט-כ)

ובשימת לב יִרְאֶה למעיין, כי בכל המכות נתן הקב"ה לפרעה מקום לטעות, ולחשוב כי לא ה' עשה כל זאת אלא הכל נעשה כביכול בדרך הטבע. וכן כאן, יחשוב פרעה מדוע לו לה' להפוך רוח ים חזק מאד, וכי לא יוכל לשאת את הארבה ולתקעו ימה סוף גם בלי רוח זאת, מיד מה כתיב ביה, וַיִּחַזַק ה' אֶת-לֵב פְּרַעֲה וְלֹא שָׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. ואע"פ שיכול הקב"ה להכביד את לב פרעה גם ללא חקירה, מכל מקום נתן הקב"ה לפרעה ולעבדיו במה להיאחז ולטעות.

ועל דרך הרמז והסוד, יהיה ניקוד מדה זו של הוד בקִבֵּץ, כוזה: י'ה'נ'ה' ואשר על כן ינוקד כך שם ה' בברכת מִקְבֵּץ נדחי עמו ישראל, וכן בברכת בונה ירושלים, שבה נאמר בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל יִכַּנְס (תהלים קמז, ב) ו יִכַּנְס היינו יִקְבֵּץ. ולכן נקודתו בקִבֵּץ.

לעומקו של מקרא פר' בא

תבלין, שהכוונה לעמלים בתורה.
ובדרך של אל תקרי.

אל תקרי בְּמוֹשְׁבֵיכֶם אלא במוֹשְׁבֵי-
תָם. ואין מושב תם אלא מושב בבית
המדרש כיעקב אבינו איש תם יושב
אהלים. והאדם העמל בתורה, יראה
באור האורייתא דיליה כבאור שבעת
הימים.

ועל דרך הרמז, ירמוז הכתוב
למסירות נפש שצריך להיות לעמל
בתורה. בעת נטות ידו על השמים,
על הרוחניות, ועל לימוד התורה,
תהיה כל ארציותו חֲשׂוּכָה. שלשת
ימים ראשונים בשבוע לא יראה את
אחיו מסביבו כי בתורת השם יהגה
יומם ולילה, ועוד שלשת ימים
בשבוע לא יקום מתחתיו, ואז ביום
השביעי יהיה אור התורה שלו מאיר
במושבותם של כל הסובבים אותו
ובזה הוא מחבר את היסוד עם
המלכות.

שהחשך ממדת היסוד הוא כדלעיל,
ובבוא שבת מלכתא, מתחבר היסוד

ויש לשאול, מדוע יכה הקב"ה במכת
חשך דוקא במדת היסוד. ושמא יש
לומר על דרך המוסר, שמדת היסוד
שרשה ועיקרה התגברות על יצר הרע
המבקש למשול באדם, דוקא באין
רואה. שאז נבחנת היראת שמים שלו
ביותר. לכן הודיעם הבורא ית' שלא
רק הוא הרואה באפילה אלא נותן
הוא את הכח הזה גם לכל ישראל.

ולזה רמז הפסוק וְלִכְל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֵיכֶם: בְּמוֹשְׁבֵיכֶם חסר
"ו" בתרא. והאות ו' היא תעיד על
מדת היסוד.

ויובן בדרך של אל תקרי. אל תקרי
בְּמוֹשְׁבֵיכֶם אלא בְּמוֹשְׁבֵיכֶם. לשון
השְׁבֵיטָה, כפסוק ב' בפרק ח' בתהלים
לְהִשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם. ורצה לומר,
שכל ישראל המשביתים את יצרם
במדת היסוד, שיצרם הוא אויב
ומתנקם, מתקיים בהם וְלִכְל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֵיכֶם.

ועוד י"ל כפי שאמרו אמר הקב"ה
בראתי יצר הרע בראתי לו תורה

לעומקו של מקרא פר' בא

**מכת בכורות. כנגד ספירת
המלכות.**

שעל ידי מכת בכורות נתיקר שם כבוד
מלכותו בעולם. כמובא בהגדה,
ועברתי והכיתי אני ולא מלאך. אני
הוא ולא אחר. והמדה אנ"י היא מדת
אדנות, ואדנות היא מדת המלכות.

**וַיִּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פְּרַעֲהַ
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר ה' אֱלֹהֵי
הָעִבְרִים עַד-מָתִי מֵאֲנֹת לַעֲנֹת
מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי (י,ג).**

מֵאֲנֹת לַעֲנֹת. סירוב על גבי סירוב.
לא כאברהם אביהם שהזדרז לומר
הנני. לכן תחת אשר ברכתי את
אביהם (בראשית כב, יז) אַרְבָּה אֶת-
זַרְעֲךָ, תחת זאת הַנְּנִי מִבְּיַד מִצְרַיִם
אַרְבָּה בְּגִבְלֶךָ.

**וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן ה' עִמָּכֶם
כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְּכֶם
רְאוּ כִּי רָעָה נִגַּד פְּנֵיכֶם (י,י)**

**עם המלכות וההולכים בחשך ראו אור
גדול.**

וזה סוד הדלקת נרות שבת, לחבר
את היסוד עם המלכות, את ההתגברות
על יצר הרע עם הלימוד תורה
המאירה לפניו בשבת כעמוד האש
ההולך לפני המחנה. וכפי שאמרו
[מסכת שבת כג:]: הרגיל בנר הוויין לו
בנים תלמידי חכמים.

ונר הוא כנגד הו' של היסוד, והו' של
היסוד עולה ומתמזג עם הו' של
התפארת, והיינו אחד כנגד זכור הוא
התפארת ואחד כנגד שמור הוא
היסוד. ושבת המלכא היא המלכות.

וכן על דרך הסוד, ירמוז הכתוב
וַיִּמַּשׁ הָאֵשׁ, על חיבור היסוד מלכות
כהכנה להשראת השכינה. כיצד:

ו'י'מ'ש'

ו' היא ו' היסוד, י'מ' יסוד מלכות, ש'
שכינה.

שעל ידי השראת השכינה יאירו כל
הררי החשך עד אשר מלאה הארץ
דעה את ה' כמים לים מכסים.

לעומקו של מקרא פר' בא

וילך מאחריהם, לגוננם מלפניהם ומאחוריהם.

ו**פרעה** לא הבין ולא ידע סוד זה, ולכן לפרעה רעה הוא, ולישראל טובה הוא.

לֹא כֹן לְכוּ-נָא הַגְּבֵרִים וְעַבְדוּ אֶת-יְהוָה כִּי אֲתֶה אֲתֶם מִבְּקָשִׁים וַיִּגְרַשׂ אֲתֶם מֵאֵת פְּנֵי פְרַעֲה (י' יא')

כִּי אֲתֶה אֲתֶם מִבְּקָשִׁים.

לכאורה תמוה. שהרי זו דרגה עליונה להיות **מבקשי השם**. וכיצד יכיר בזה פרעה.

ובשימת לב, יש לומר כי פרעה נתכוון לומר שבדו זאת מלבם ולא ה' בקשם. ולכן אמר כי אותה **אתם** מבקשים.

ועוד אמר להם, אין אתם מבקשים אותו, את הקב"ה אלא אותה, **את העבודה**, כדי להחליפה בעבודתכם במצרים.

רְאוּ כִּי רַעַה נִגַּד פְּנֵיכֶם. **פירש"י**: **רעה**, כתרגומו. [כלומר מעשיכם יהיו לכם לרעה], ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו **רעה**, אמר להם פרעה, רואה אני באיצטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה. וכשחטאו ישראל בעגל ובקש הקב"ה להרגם, אמר משה בתפלתו, למה יאמרו מצרים לאמר **ברעה** הוציאם (שמות לב, יב.), זו היא שאמר להם ראו כי **רעה** נגד פניכם, מיד וינחם ה' על **הרעה**, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר.

ולעומקו של מקרא, ועל דרך **הסוד**, רע"ה הוא שם קדוש אשר ליווה את בנ"י במדבר **לבלתי** היות להם רעה. והוא משמות ע"ב היוצאים מג' פסוקים ויסע ויבא ויט שבפרשת בשלח, (פרק יד, פס' יט-כ-כא), והוא יוצא מהתיבות וילך מאחריהם, ויהי **הענן** והחשך, רוח קדים **עזה**. לכן אמר **נגד פניכם** כי יוצא מהתיבות של

לעומקו של מקרא פר' בא

**הַאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם
הַטָּרָם תִּדְעַ כִּי אֲבָדָה מִצָּרִים (י, ז)
לכאורה קשה שהרי אמר הקב"ה כִּי-
אֲנִי הַכְּבַדְתִּי אֶת-לְבָבִי וְאֶת-לֵב עַבְדִּיו.
הכבדת לבו מצאנו, והכבדת לב עבדיו
לא מצאנו. ולא רק שאין לב עבדיו
כבד, אלא עוד יבקשו מפרעה שִׁלַח
אֶת-הַאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם.**

ולעומקו של מקרא יש לומר שאכן
יש כאן הכבדת לב עבדיו, אך לא
כנגד ישראל אלא כנגד פרעה. שלא
הסכימו אתו, ודרשו ממנו לשלח את
ישראל. והרי שָׁמוּ נפשם בכפם לחלוק
על פרעה ועוד ברגעי רתיחתו, ומי
יהיו לעשות כן מעבדיו אם לא יכביד
הקב"ה לבם כנגד מלכם.

**דִּיקָא נְמִי לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְנִי אֶלָּה
בְּקָרְבוֹ, בְּקָרְבוֹ וְלֹא בְּקִרְבִּי. כי ככל
שהכבידו עבדיו את לבם כנגד פרעה,
הכביד פרעה יותר את לבו כנגד
ישראל.**

**או כלך לדרך זו, שבזה ניתן לו עוד
מקום לטעות בגבורתו של הקב"ה.
שהקב"ה אומר שהכביד לב עבדיו,
והנה לכאורה רואה הוא כי אין לבם
כבד.**

ועוד אמר להם, אתם מבקשים, ולא
נקרה אליכם כלל.

**ופרעה מהרהורי לבו אמר כל זאת, כי
זר לא יבין זאת כיצד מלך העולם
יבקש מברואיו לבקשו ולעבדו.**

**וכדאמר דוד המלך בתהלים (כו, ח')
לָךְ אָמַר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי אֶת פְּנֵיךָ ה'
אֲבִקֶשׁ.**

**בפשט הדברים אלו דברי דוד המלך
להקב"ה. לָךְ אָמַר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי אֶת
פְּנֵיךָ ה' אֲבִקֶשׁ.**

**ולעומקו של מקרא יש לומר כי אלו
הם דברי הקב"ה לדוד המלך: שכך
אומר הקב"ה לעבדו: לָךְ אָמַר לְבִי
בִקְשׁוּ פָנַי. ועבדו עונה לו אֶת-פְּנֵיךָ
ה' אֲבִקֶשׁ.**

**ופרעה לא הכיר ברישא של הפסוק
לך אמר לבי בקשו פני. זה שהדגיש כי
אותה אתם מבקשים.**

**וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פְרַעֲה אֵלָיו עַד-מֵתִי
יְהִיָּה זֶה לְנֹוֹ לְמוֹקֵשׁ שִׁלַּח אֶת-**

לעומקו של מקרא פר' בא

וְאֶנְחֵנוּ לֹא-נִדְעַ מֶה-נַּעֲבֹד אֶת-ה'
עַד-בֵּאֵנוּ שְׁמָה. (י,כו')

לכאורה, יטען פרעה, מה טענה היא זו, והרי תוכלו לשאול את ה' מה תעבדו וכו'. אלא כלל גדול אמר לו משה בעבודת ה'. **שתכלית הידיעה היא שלא נדע**. שזה הבטחון המלא בהשגחת ה'. וכן נאמר בדברי הימים ב' (כ,יב), וקבעוהו בתחנון בסוף תפילת שחרית לומר **וְאֶנְחֵנוּ לֹא נִדְעַ מֶה-נַּעֲשֶׂה פִּי עֲלֶיךָ עֵינֵינוּ**. ופירושו: שכאשר לא נדע מה נעשה, אז עליך עֵינֵינוּ.

ולבני ישראל הוא פסגת האמונה. אך לפרעה מצב חסר הידיעה הוא כהשקפה של תכלית כפירה, שהרי אמר לי יאורי ואני עשיתיני, ובוטח הוא בעצמו ורק בעצמו. ולכן לא תתכן אצלו חוסר ידיעה. וכאן נתן לו מקום לטעות. כנ"ל. ולכן מיד כתיב **וַיִּחַזַּק ה' אֶת-לֵב פְּרָעָה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם**.

[ועיין עוד בלעומקו של מקרא
בהקדמה לחומש שמות, וצרף לכאן]

והוא אינו יודע כי דבר ה' יקום לעולם. ועוד יראה בעיניו כיצד כבד לב עבדיו. ומתי יתקיים דבר ה' שיכביד לב עבדיו, לקמן בפרשת בשלח (יד,ה') שם נאמר **וַיִּהְיֶה לִלֵּב פְּרָעָה וַעֲבָדָיו אֶל-הָעַם וַיֹּאמְרוּ מֶה-נָּתַת עֲשִׂינוּ פִּי-שַׁלְּחֵנוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מֵעִבְדָּנוּ**.

נִטָּה יָדָךְ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרְצָה
וַיַּעַל עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם. (י,יב')

בְּאֶרְצָה.

תרגם אונקלוס וייתי גובא. פ'א ויבוא ארבה. ותימה שאינו מְכוּוֹן לפסוק. שהרי לא נאמר בפסוק ויבוא ארבה. אלא רק **בְּאֶרְצָה**.

ועל דרך הצח יֹאמֶר, דהתרגום הוציא תרגומו מהתיבה **בְּאֶרְצָה**. בדרך של "אל תקרי". אל תקרי **בְּאֶרְצָה** אלא **בא ארבה**. לכן תרגם וייתי גובא.

לעומקו של מקרא פר' בא

ובכניסתנו לארץ אבותינו, בזה קוימה תכליתה של יצאת מצרים כהבטחת הקב"ה, בארבעה לשונות של גאולה, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי ובלשון החמישית של תכלית הגאולה: **וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יְדֵי לְתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְנִתְּתִי אֶתָּה לְכֶם מִוְרֶשֶׁה אֲנִי ה'.** ובזה יתקיים **פְּשָׁלְחוּ פְּלֵה גְרֶשׁ** **אֶתְכֶם מִזֶּה.**

ולעומקו של מקרא, יש לומר שנרמז להם שיזכו למשכן שנאמר בו **ככלה הנכנסת לחופה.** (רש"י במדבר ז, א). **ועוד שנאמר במשכן על צדי המשכן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסְתּוֹ** (שמות כו, יג) ויהיה זה גם ראייה להם שהשילוח יהיה כליל.

וכן רמז הכתוב שיגרשם מארצו כדי להיות כלה הנכנסת לחופתה עם הקב"ה בכתובת התורה. **לפרעה גירושין ולישראל ליקוחין.** והליקוחין יהיו בקניין גמור כאשר יביאנו אל ביתו, בהר מרום הרים אותנו להרבץ.

אֶחָרֵי-כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה פְּשָׁלְחוּ פְּלֵה גְרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה (יא, א')

פְּשָׁלְחוּ פְּלֵה. תרגם אונקלוס **גמירא.** שילוח גמור. והביאו רש"י והוסף כליל. כולכם ישלח. וזה לשון כלה על פי הפשט.

ועל דרך הרמז, נרמז ענין הגמירא בפסוק עצמו. שנאמר תרי זימני **מִזֶּה מִזֶּה אֶחָרֵי-כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה פְּשָׁלְחוּ פְּלֵה גְרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה** ורמז בזה ללוחות שיקבלו בסיני שנאמר בהם **מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם פְּתָבִים** (שמות לב, טו). והרי הוא ראייה גמורה להם שהשילוח יהיה כליל. שהרי אין קיום התורה **במלואו** אמור, **אלא** בארץ הנכספת המובטחת לאבותינו, וכדברי הרמב"ן בויקרא י"ח פסוק כ"ה: **וכן אמר ירמיה (לא כ) הציבי לך ציונים** אלו המצות שישראל מצוינין בהם וגו' ופירשו בהן כדי שלא יהו חדשים עלינו כשנחזור לארץ **כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'.** עכ"ד.

לעומקו של מקרא פר' בא

ושפר חלקה של מצוה זו להיות ראשונה לכל המצוות, שהיא אב לכולן בכך שישראל שותפין בה להקב"ה.

וכפי המובא במסכת ברכות (מט.) רבי אומר אין חותמין בשתיים (שדומין לעושין מצות חבילות רש"י שם).

איתנביה - מקשה - לוי לרבי: מקדש ישראל והזמנים [ומתריך] ישראל דקדשינהו לזמנים.

ופירושו, שהקב"ה מקדש את ישראל וישראל מקדשין את הזמנים. ובזה שותפין כביכול להקב"ה בקדושתו.

ואכן הוא הדבר בכל המצוות כולן רק שבמצוות אחרות אין זה נראה בעליל. ואשר על כן הורונו חז"ל לברך לפני כל מצווה ולומר **אשר קדשנו במצוותיו, וציוונו וגו'.** והכוונה בזה שכל מצוה היא **המשכת קדושת הציווי האלקי אלינו.** וכגון ציצית ותפילין, שנראה בעליל כיצד מתעטף

הקדש הזה לכם ראש חֲדָשִׁים ראשון הוא לכם לחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה (יב,ב')

אמר ר' יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו. (בראשית א א רש"י).

ויש לעיין אם כן מדוע התורה חתה עד כאן עם המצוה הזאת של קביעת החדש.

ועוד, מדוע דוקא מצוה זו נאמר בה מצוה ראשונה והרי ברית מילה נצטוה בה אברהם לפניו.

ועוד מה שפר חלקה של מצוה זו דוקא להיות ראשונה לכל המצוות.

ויש לומר דעד כאן נצטווינו לא כעם, וכאן המצוה הראשונה שנצטווינו כעם, ודיקא נמי ברש"י שנצטוו בה ישראל.

לעומקו של מקרא פר' בא

ובזה ינתן טעם למעשה המופלא של מיא דיומסית ור' אלעזר בן ערך. כמובא במסכת שבת קמז: אמר ר' חלבו **חמרא דפורגייתא** [שם מזינה שיינה משובה, רש"י], **ומיא דיומסית** [מקום שבו מים משובחים לרחה], קיפחו עשרת השבטים מישראל. [שהיו בעלי הנאה ועוסקים בכך ולא היו עוסקים בתורה ויצאו לתרבות רעה. רש"י]. ר' אלעזר בן ערך איקלע להתם [לפורגייתא ודיומסית]. אימשיך בתריהו [אחר היין והרחצה. רש"י]. איעקר תלמודיה [נעקר תלמודו ושכחו]. כי הדר אתא קם למקרי בספרא [כשחזר קם לקרוא בתורה], בעיא למקרי "**החודש הזה לכם**", אמר **החרש היה לבם**. בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה. [בקשו רבנן רחמים עליו וחזר תלמודו]. והיינו דתנן [פרקי אבות פ"ד משנה י"ד] ר' נהוראי אומר **הוי גולה למקום תורה וכו'.** [אם ת"ח אתה אל תשב אלא במקום תלמידי חכמים. רש"י]. תנא, לא

בקדושה ונקשר בקדושה, וכן המצוות כולן על זה הדרך.

ואב לכולן היא מצוות קידוש החדש, שבה משתלבים הקב"ה האדם והתחדשות הבריאה במצוה אחת.

ובזה יבואר הטעם מדוע נשתתה התורה עד עתה למצוה זו.

שנא' כח מעשיו הגיד לעמו והוא הכנה למצוות. וכח מעשיו היא הבריאה כולה, וכל עניני ההשתלשלות ממנה דרך אברהם יצחק ויעקב עד היותנו לעם.

ומבראשית ועד פרשת בא הכל בבחינת כח מעשיו הגיד לעמו. ועתה משהגיד לעמו כח מעשיו וראו כל עמי הארץ כי שם השם נקרא עלינו, **הגיעה זמנה של מצוה זו.** שהיא לא רק המשכת השפע האלקי, אלא כאמור **אב לכולן של שותפות מלאה בהנהגת הבריאה.**

לעומקו של מקרא פר' בא

שהחדש הזה לכם, הוא קשר עם עולם הבריאה ומבטא השותפות של הבורא והנברא בבריאה, כנ"ל, ולעומת זאת **הַחֵרֵשׁ הָיָה לָכֶם** הוא כנייתוק מעולם הבריאה וכפירוק השותפות בין הבורא והנברא.

ובשימת לב, נתחלפו לו האותיות דז"ך באותיות רי"ב. שתחת היותו דז"ך, של זך וטהור, הוא הקב"ה, מרום וקדוש ומקדש ישראל והזמנים, נהייה עתה של ריב ומדון, שהוא היפך הקדושה והטהרה. ורק על ידי תפילת רבים חזר לאיתנו, **כחזרת הים לאיתנו**, לתנאו הראשון שהתנה עמו הקב"ה להיות עולמו נשלט תחתיו על ידי עמל התורה. וחזר לערכו הראשון להיות **הקב"ה עוזרו** והיינו **אלעזר** בן ערך, ובכך חזר להיות מנהיר עיני חכמים בהלכה.

ר' נהוראי שמו אלא ר' נחמיה שמו, ואמרי לה ר' אלעזר בן ערך שמו. ולמה נקרא ר' נהוראי, שמנהיר עיני חכמים בהלכה.

ולהסבר העניין ייאמר: שאין לך דבר המקשר את האדם לבוראו כתורה ומצוות. ואף כי יכול לכאורה להתקרב אל הקב"ה דרך יפי הבריאה, **כחמרא דפורגייתא וכמיא דיומסיתא, אלא שהם - הרי הם בבחינת המפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה מתחייב בנפשו.**

ולא רק בנפשו אלא מתחייב הוא בנפש העולם כולו, שהתורה מחזקת העולמות, ובהיחלשה יתרופפו העולמות.

ואשר על כן בבואו לקרוא בתורה המחזקת כל העולמות, כהו חושיו ונסתתמו מעינותיו ובמקום **החדש הזה לכם** קרא בתורה **הַחֵרֵשׁ הָיָה לָכֶם**.

לעומקו של מקרא פר' בא

והִיָּה הַדָּם לְכֶם לְאֹת עַל הַפְּתִימִים אֲשֶׁר אָתֶם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וגו' (יב, יג)
וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם. שואל רש"י (הרי) הכל גלוי לפניו, ומדוע ציין הכתוב וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפְסַחְתִּי, אלא אמר הקב"ה, נותן אני את עיני שאתם עסוקים במצוותי. עכ"ל.

ואמנם, בפשטות, כוונתם במדרש שהקב"ה אומר על כנסת ישראל שאוהב הוא את דילוגם לפניו. אך לעומקו של מקרא אפשר לומר שזה יחס הדדי, שגם כנסת ישראל אומרת לקב"ה כביכול, אהבתי את דלוגך עלי בהיותנו במצרים. שנאמר דלוגו עלי אהבה, ולקיים בכך את הפסוק וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵיכֶם.

ויש לשאול, מה ראה הכתוב לציין את רְאִית מִצְוֹת הַדָּם דוקא, כדי להצילם. והרי, לכאורה, הרי היו עסוקים גם בשאר מצוות כל אותו הלילה, כגון פסח מצה ומרור. ומה כוונתו באומרו נותן אני את עיני שאתם עסוקים במצוותי.

ויש לומר, שכל המצוות שהיו עסוקים בהן, היה בהן טעם. כנאמר בהגדה, פסח על שום מה, מצה על שום מה, מרור על שום מה.

ויש לומר, שכל המצוות שהיו עסוקים בהן, היה בהן טעם. כנאמר בהגדה, פסח על שום מה, מצה על שום מה, מרור על שום מה.

לעומקו של מקרא פר' בא

ועל דרך הרמז, מובאת כאן
ההלכה של צורך אוכל נפש,
לרמוז על לימוד התורה.

שלימוד התורה הוא האוכל
נפש, שהנפש נהנית ממנו ועיקר
חיותה ממנו. ואל תקרי יעשה
(בצירה תחת היו"ד) אלא יעשה,
(בפתח). וכך יקרא: הוא לבדו
יעשה לכם.

ופירושו כך: הוא, כלומר
הלימוד תורה, הוא לבדו יעשה
לכם מבוקשכם. ולכן קשר
הכתוב ענין זה עם ושמרתם את
המצוות, ודרשו חז"ל אל תקרי
מצוות אלא מצוות. שע"י שמירת
המצוות יהיה תיות לגוף, ועל ידי
לימוד התורה יהיה תיות לנפש
הישראלית.

ואכלו את-הבשר בלילה הזה
צלי-אש ומצוות על-מרחים

אך אשר יאכל לכל-נפש הוא
לבדו יעשה לכם: ושמרתם
את-המצוות וגו' (יב, טו-טז)

יש לעיין מה שייכות הלכה זו
של בישול ביו"ט לעניין יציאת
מצרים, ומדוע מקומה בין מכת
בכורות לבין מצה שמורה.

ולעומקו של מקרא, יש לומר,
שהיו ישראל בלילה
הזה זקוקים לשמירה מיוחדת
ממלאך המות ומן המזיקים,
וכבר כמעט נחלש לבם של
ישראל להיות בסכנת נפשות
כזו, ועוד שיצתה בת קול על
חיוב כרת של כל האוכל חמץ
מישראל.

ואשר על כן מודיע להם
הקב"ה בהלכות צורך אוכל נפש,
כי לא רק שהוא חס על נפשות
עם ישראל, אלא גם מתיר הוא
לשם כך לבשל ביו"ט. והוא
הנקרא אכל נפש.

לעומקו של מקרא פר' בא

אל-תאכלו ממנו נא.

על פי הפשט יכוון הכתוב לְבָשָׂר
נא היינו שאינו צלוי כל צרכו.

שהרי המלה נא תסכול שני
פירושים: הפירוש האחד הוא
התדיר בפירוש רש"י וכלשונו:
אין נא אלא לשון בקשה.
וכאמרו [בראשית כב, ב'] קח-נא
את-בְּנֵךְ אֶת-יְחִזְקֵהּ וגו'.
ופירש רש"י שם: קח נא. אין נא אלא
לשון בקשה, אמר לו בבקשה
ממך עמוד לי בזה הנסיון, שלא
יאמרו הראשונות לא היה בהן
ממש.

הפירוש השני הוא התדיר
בתרגום אונקלוס ופירושו:
עכשיו. וכתרגומו: פֶּעַן. וכפי
שתרגם את הפסוק הנ"ל קח נא
את בְּנֵךְ: דְּבַר פֶּעַן יְת בְּרָךְ. וכן
פירשו הספורנו וב"דעת זקנים"
עה"פ א'ל נא רפא נא לה.
שהראשון לשון בקשה והשני
לשון עכשיו.

יאכלהו: אל-תאכלו ממנו נא
ובישל מבשל במים כי אם-
צלי-אש ראשו על-כרעיו
ועל-קרבו: ולא-תותירו ממנו
עד-בקר והנתר ממנו עד-בקר
באש תשורפו:
[פרק יב, ח'ט"י]

לעומקו של מקרא, תרמוז
פרשה
זו על דרך עבודת ה'.

צלי-אש. צלי הוא צלותא.
תפילה. שהתפילה תהיה באש
קודש. לא חלקים חלקים, אלא
כולו, ראשו על-כרעיו ועל-
קרבו. ראשו היינו כפיפת ראשו,
השתחויה, כרעיו היינו הכריעות
שכורע בתפילתו, קרבו ירמוז על
תוכן התפילה. לא יהיו כמצות
אנשים מלומדה, אלא כאש קדש.

לעומקו של מקרא פר' בא

ולעומקו של מקרא, ובדרך הדרש, יאמר לפי פירוש רש"י כהרגלו: אין נא אלא לשון בקשה. וכאמרו: אל תהי עבודתכם בדרך של בקשה, כאילו עושים אתם טובה שמקיימים את המצוות.

ויבשל מבשול במים. מבשול הוא ר"ת מסתפק במה שיש לו. זו מדה טובה בגשמיות, אבל ברוחניות ובעבודת ה' אין להסתפק לעולם במה שיש אלא תמיד ירצה וישאף ליותר. במים. שברוחניות אין לומר על מי מנוחות ינהלני. אלא עבודת ה' צריכה להיות כצלי-אש, באש קודש. על-מרחים יאכלהו. שעבודת ה' לא ניתנה להיעשות

ובשימת לב, בפרשתנו, על הפסוק אל תאכלו ממנו נא, לא יפרש רש"י כהרגלו אין נא אלא לשון בקשה, שהרי אין לשון בקשה מובן כאן כלל, אלא יפרש רש"י בלשון אחרת: שאינו צלוי כל צרכו קוראו נא בלשון ערבי.

וגם אונקלוס לא יתרגם כהרגלו כעון, עכשיו, שאין תלמוד לומר כאן עכשיו. אלא יתרגם אונקלוס: לא תיכלון מנה פד קי. כאשר הוא חי. כלומר שאינו צלוי כל צרכו. אלא שאונקלוס לא נזקק כאן ללשון אחרת כמו רש"י, אלא קרוב הוא מאד לשיטתו: כעון, עכשיו, וכאמרו: שצולוהו ומוציאו מהר מן הצליה, כעון, עכשיו, עוד לפני שהספיק להצלות כל צורכו.

לעומקו של מקרא פר' בא

בהגדה מפורש שהוא הבן
הרשע, שאמר לכם ולא לו. וזה
על דרך הפשט.

ולעומקו של מקרא יש לומר
שנקרא רשע, שאין נוגע לו
ההתלהבות באש קדש. והריהו
כמקרה את האמבטי. וכאומרו:
מה עבודת החיפזון הזאת לכם.
וזה מהות החפזון דישראל.
שעושים הכל בהתלהבות של
אש קדש. ולרשע אין חלק בה,
והחכם לעומתו, עיניו בראשו
ליתן כל מעייניו לומר הנני
להיות ראש וראשון לכל דבר
שבקדושה. וכדברי דוד המלך
(תהלים פז, ז'): **כָּל מַעֲיָנֵי בְּנִי.**

בעינוגי הנפש. אלא יש למסור
הנפש על הדבר.

ומתוך מסירות הנפש הרמוזה
במרורים, תתגלה השגחת ה'
בחסד וברחמים כפי שהורונו
חז"ל ליקח חסה למרור, ורמזו
בזה ר"ת חס"ה, חס הקב"ה
להושיענו.

ועל דרך הצח, אל תקרי חס
אלא חש, שיתקיים בנו בעיתה
אחישנה.

וְהָיָה כִּי-יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם
מֶה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם
(יב, כו')

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com

